

Pravica invalidov do političnega udejstvovanja

Povzetek

Člen 39 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah vsem državljanom EU zagotavlja pravico voliti in biti voljen na volitvah v Evropski parlament, člen 40 pa pravico voliti in biti voljen na občinskih volitvah. Člen 21 prepoveduje diskriminacijo, vključno z diskriminacijo na podlagi invalidnosti, člen 26 pa priznava in spoštuje pravico invalidov do ukrepov za zagotavljanje njihove samostojnosti, socialne in poklicne vključenosti ter sodelovanja v življenju skupnosti.

Možnost sodelovanja v političnem življenju je eden izmed poglobitvenih vidikov življenja v demokratični družbi. Pravica do političnega udejstvovanja, tudi invalidov, je zato trdno vpeta v mednarodno pravo in zapisana v Konvenciji Združenih narodov (ZN) o pravicah invalidov, instrumentih Sveta Evrope ter primarni in sekundarni zakonodaji Evropske unije (EU).

Volitve v Evropski parlament maja 2014 so dobra priložnost za proučitev, kako ustrezne nacionalne pravne, politične in upravne določbe spodbujajo invalide k sodelovanju na volitvah oziroma jih pri tem ovirajo.

Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA) in Evropska komisija prek Akademске mreže evropskih strokovnjakov s področja invalidnosti (*Academic Network of European Disability Experts* – ANED) sta zbrali podatke 28 držav članic EU, ki kažejo, kako se v EU upošteva, varuje, spodbuja in uresničuje pravica invalidov do političnega udejstvovanja iz člena 29 Konvencije ZN o pravicah invalidov. Mnenja, oblikovana na podlagi teh podatkov, so osredotočena na volitve ter pravici voliti in biti voljen, kot sta zagotovljeni v Evropski konvenciji o človekovih pravicah (EKČP), Listini EU o temeljnih pravicah in Pogodbah EU.

Ključne ugotovitve in z dokazi podprti nasveti

Prvo sporočilo, ki izhaja iz analize agencije FRA in mreže ANED, je pozitivno: v dostopnem in spodbudnem okolju so invalidi aktivni državljani, ki si močno želijo sodelovati v političnem življenju svojih skupnosti. Številni invalidi poleg tega, da volijo na volitvah, sodelujejo tudi v drugih političnih dejavnostih, med drugim so člani političnih strank, se udeležujejo političnih srečanj in navezujejo stike z izvoljenimi funkcionarji. Njihova udeležba se lahko po potrebi še izboljša z zagotavljanjem dostopnejših informacij in postopkov ter boljše podpore in

razumne prilagoditve – to je prilagoditev, ki invalidom omogočajo, da pod enakimi pogoji kakor drugi uveljavljajo svoje človekove pravice.

Drugo sporočilo je, da še vedno obstajajo pomembni izzivi glede uresničevanja pravice invalidov do političnega udejstvovanja. Še vedno ostajajo pravne ovire, kot so omejitve pravice voliti za nekatere invalide, in vrzeli med pravnimi in političnimi obljubami ter njihovim dejanskim izvajanjem – na primer v obliki nedostopnih volišč ali spletišč. Te ovire lahko invalidom

onemogočijo priložnost, da vplivajo na razvoj in izvajanje zakonov in politik, ki jim oblikujejo vsakdanje življenje. Čimprejšnje reševanje teh izzivov je ključno za povečanje legitimnosti javnih institucij ter vzpostavitev pravičnejše in bolj vključujoče družbe, v kateri lahko vsi člani polno sodelujejo.

Tretje sporočilo je, da ovire za politično udejstvovanje ne vplivajo na vse invalide enako. Tisti s hujšimi oblikami okvar in osebe s posebno vrsto okvare – na primer osebe z motnjami v duševnem razvoju – se nesorazmerno bolj srečujejo z ovirami pri političnem udejstvovanju. Ker so ti posamezniki pogosto med najbolj izoliranimi in izključenimi, je za oblikovalce politike poseben izziv zagotoviti, da lahko polno sodelujejo v političnem postopku.

V skladu z zahtevami Konvencije ZN o pravicah invalidov na tem področju in na podlagi rezultatov raziskave je mogoče opredeliti pet vprašanj:

- odprava pravnih in upravnih ovir za politično udejstvovanje;
- izboljšanje dostopnosti postopkov glasovanja, zmogljivosti in volilnega gradiva;
- povečanje možnosti za sodelovanje v političnem in javnem življenju;
- izboljšanje ozaveščenosti o pravici invalidov do političnega udejstvovanja;
- zbiranje podatkov za merjenje političnega udejstvovanja invalidov.

Podatkovna in informacijska podlaga mnenj

Analiza in mnenja iz tega povzetka temeljijo na podatkih, ki sta jih zbrali agencija FRA in Akademsko mrežo evropskih strokovnjakov s področja invalidnosti (ANED), ki jo je finančno podprla Evropska komisija. Zbiranje podatkov je temeljilo na kazalnikih človekovih pravic, te sta agencija FRA in Evropska komisija razvili z uporabo modela kazalnikov „struktura – proces – izid“, ki ga je oblikoval Urad visokega komisarja ZN za človekove pravice.

Podrobnejše informacije o vsakem od teh vprašanj so na voljo v poročilu. Agencija FRA in mreža ANED sta za vsako izmed njih oblikovali mnenja, v katerih so predlagani konkretni ukrepi, ki jih lahko sprejmejo institucije in države članice EU.

Odprava pravnih in upravnih ovir za politično udejstvovanje

Države članice EU so dosegle velik napredek pri vključevanju pravice invalidov do političnega udejstvovanja v svoje nacionalne pravne in politične okvire.¹ Konvencijo ZN o pravicah invalidov so z izjemo treh ratificirale vse države članice, ki so imele razmeroma malo pomislekov ali pripomb v zvezi z njenimi ključnimi določbami. Preostale tri države članice so podpisale konvencijo in se pripravljajo na njeno ratifikacijo.² Poleg tega so številne države članice razvile nacionalne strategije ali akcijske načrte za izvajanje Konvencije ZN o pravicah invalidov, v katerih je obravnavana pravica do političnega udejstvovanja v skladu z evropsko strategijo o invalidnosti za obdobje 2010–2020. Odbor za pravice invalidov – organ ZN, ki je ustanovljen na podlagi pogodb in spremlja izvajanje Konvencije ZN o pravicah invalidov – bo v sklepnih ugotovitvah, ki se predložijo državam pogodbenicam, formalno ovrednotil napredek pri izvajanju zadevne konvencije v državah članicah EU, ki so jo ratificirale, in v sami EU.

Agencija FRA in mreža ANED sta informacije zbirali s teoretično raziskavo, v okviru katere sta zbirali javno dostopne informacije v posameznih državah članicah EU in javnim organom poslali razmeroma malo zaprosil za podatke. Statistične podatke, ki so uporabljeni v tem poročilu, sta agencija FRA in mreža ANED izpeljali iz obstoječih vseevropskih socialnih raziskav.

Ugotovitve raziskave so v celoti objavljene v poročilu z naslovom „Kazalniki o pravici invalidov do političnega udejstvovanja: kazalniki človekovih pravic“ („Indicators on the right to political participation of persons with disabilities: human rights indicators“) (glej „Dodatne informacije“).

1 Glej FRA (2013), *Fundamental rights: challenges and achievements in 2012*, letno poročilo 2012, Luxembourg, Urad za publikacije, in FRA (2012), *Fundamental rights: challenges and achievements in 2011, letno poročilo 2011*, Luxembourg, Urad za publikacije.

2 Glej poglavji 5 in 10 FRA (2014), *Fundamental rights: challenges and achievements in 2013*, letno poročilo 2013, Luxembourg, Urad za publikacije.

Vendar ugotovitve analize kažejo, da pravne in upravne ovire nekaterim invalidom še naprej preprečujejo sodelovanje v političnem življenju pod enakimi pogoji kakor drugim. Te ovire se nanašajo na:

- pravne omejitve volilne pravice za nekatere invalide, zlasti tiste s psihosocialnimi ali intelektualnimi okvarami;
- nedostopne in okorne upravne postopke, ki lahko invalide prikrajšajo za volilno pravico; povedano drugače, takšni postopki lahko invalidom dejansko odvzamejo volilno pravico;
- težave pri dostopu do pritožbenih mehanizmov v primerih, v katerih imajo invalidi težave z uresničevanjem volilne pravice.

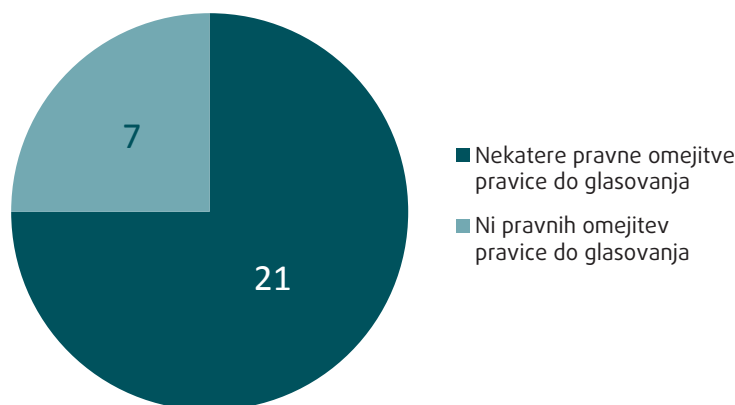
V smislu pravnih ovir se glavno vprašanje nanaša na onemogočenje oseb, ki jim je bila odvzeta pravna sposobnost, da volijo ali kandidirajo na volitvah. V večini držav članic EU je samodejna posledica odvzema pravne sposobnosti taki osebi prepoved glasovanja. Kjer so bile uzakonjene reforme za dodelitev volilne pravice invalidom, te včasih ne veljajo za vse vrste volitev, saj se v številnih državah članicah EU uporabljajo različni zakoni za različne vrste volitev. Iz obstoječih sklepnih ugotovitev³ in osnutka splošne pripombe k členu 12 Konvencije ZN o pravicah invalidov⁴ je stališče Odbora za pravice invalidov jasno, in sicer, da je treba reformirati nacionalno zakonodajo,

ki osebam odvzema volilno pravico na podlagi invalidnosti ali merila, kot je ocenjena „sposobnost“.

Udejstvovanje invalidov lahko ovirajo tudi nedostopni upravni postopki, povezani z volitvami. V nekaterih državah članicah EU postopki, s katerimi invalidi lahko zahtevajo podporo ali pomoč pri izražanju volje na volitvah, niso dostopni. Podobno je lahko osebam, ki živijo v ustanovah za dolgotrajno oskrbo, preprečeno izražanje volje na volitvah zaradi pomanjkanja mehanizmov, ki bi jim to omogočili.

Logična posledica volilne pravice je možnost vložiti pritožbo, kadar ta pravica ni uresničena. Analiza kaže, da ljudje, ki jim je odvzeta pravna sposobnost, v večini držav članic EU niso zakonsko upravičeni do vložitve pritožb v zvezi s političnim udejstvovanjem. Poleg tega je v le četrtini držav članic EU mogoče opredeliti obstoj sodnih in nesodnih pritožbenih mehanizmov za odločanje v primerih glede političnega udejstvovanja invalidov. Kot je razvidno iz raziskav agencije FRA na drugih področjih, je eden izmed dejavnikov za malo primerov v povezavi s pritožbenimi mehanizmi verjetno pomanjkanje dostopnih informacij o tem, kako in kje se je mogoče pritožiti.⁵ Posamezni primeri so bili kljub temu predloženi Evropskemu sodišču za človekove pravice (ESČP) in – v skladu z Izbirnim protokolom h Konvenciji ZN o pravicah invalidov, ki uvaja posamezno sporočanje in ga je do zdaj ratificiralo 21 držav članic EU – Odboru za pravice invalidov.

Prikaz 1: Ali lahko osebe, ki jim je bila odvzeta pravna sposobnost, volijo (po državah članicah EU)?

Vir: FRA, 2014, Waddington 2014.

³ Vse sklepne ugotovitve o Konvenciji ZN o pravicah invalidov so na voljo na spletnem mestu: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=4.

⁴ ZN, Odbor za pravice invalidov (2013), osnutek splošne pripombe k členu 12 Konvencije – Enakost pred zakonom, na voljo na spletnem mestu: www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/DGCArticles12And9.aspx.

⁵ Glej FRA (2009), *EU-MIDIS European Union Minorities and Discrimination Survey. Main Results Report*, Luxembourg, Urad za publikacije, in FRA (2012), *Access to justice in cases of discrimination in the EU – Steps to further equality*, Luxembourg, Urad za publikacije.

Mnenja

EU je sklenila, da morajo biti Konvencija ZN o pravicah invalidov ter njeni zakoni in politike v skladu z Listino EU o temeljnih pravicah. Evropska komisija redno poroča o izvajanju direktiv Sveta 93/109/ES in 94/80/ES, ki določata podrobno ureditev za uresničevanje volilne pravice ter pravice do kandidiranja na volitvah v Evropski parlament in lokalnih volitvah. Prihodnja poročila o izvajanju obeh direktiv morajo vključevati presojo, ali se ju razlaga na način, ki upošteva pravico do političnega udejstvovanja iz člena 29 Konvencije ZN o pravicah invalidov.

Kot je razvidno iz letnega poročila agencije FRA za leto 2013 in poročil skupine na visoki ravni za invalidnost od leta 2010, imajo številne države članice EU vzpostavljene ali razvijajo nacionalne akcijske načrte ali strategije na področju pravic invalidov. Te politike morajo vključevati posebne ukrepe za spodbujanje političnega udejstvovanja invalidov ter konkretne cilje in mejnike, na podlagi katerih je mogoče meriti napredek pri izvajanju ustreznih določb Konvencije ZN o pravicah invalidov.

Prekinitev povezanosti volilne pravice s pravno sposobnostjo

V številnih državah članicah EU je volilna pravica še vedno povezana s pravno sposobnostjo, zato osebe, ki jim je odvzeta pravna sposobnost, ne morejo voliti na volitvah v Evropski parlament ali na občinskih volitvah. V poročilu agencije FRA iz leta 2010 z naslovom Pravica do sodelovanja oseb s težavami v duševnem zdravju in oseb z motnjami v duševnem razvoju v političnem življenju (The right to political participation of persons with mental health problems and persons with intellectual disabilities), ki je bilo posodobljeno v poznejših letnih poročilih agencije FRA, je bilo ugotovljeno, da bodo morale nekatere države članice reformirati zakonodajo, da bi ustrezala standardom Konvencije ZN o pravicah invalidov. Države članice EU morajo v skladu s sklepnimi ugotovitvami Odbora za pravice invalidov spremeniti nacionalno zakonodajo, ki osebam odvzema volilno pravico na podlagi invalidnosti ali merila, kot je ocenjena „sposobnost“.

Kot je navedeno v evropski strategiji o invalidnosti za obdobje 2010–2020, Evropska komisija spodbuja skladnost zakonodaje držav članic o pravni sposobnosti s Konvencijo ZN o pravicah invalidov. To bi lahko še naprej potekalo v okviru skupine strokovnjakov na visoki ravni za invalidnost, v okviru katere si lahko predstavniki držav članic EU izmenjujejo izkušnje z razvojem in izvajanjem pravnih reform na tem področju.

Odprava upravnih ovir

Nacionalni javni organi morajo zagotoviti, da zahteva za vpis v volilni imenik ali razumno prilagoditev ne privede do izključitve invalidov iz volitev. Zadevne dejavnosti bi lahko zajemale ukrepe za zagotavljanje dostopnosti vpisnega postopka s preoblikovanjem ustreznih spletišč v skladu s standardom Evropske unije EN 301549, ki je skladen z mednarodno priznanimi standardi dostopnosti (npr. smernicami za dostopnost spletnih vsebin (WCAG) 2.0 AA, ki jih je oblikoval Konzorcij za svetovni splet), in zagotavljanjem razpoložljivosti informacij v alternativnih oblikah, kot so lahko berljiva pisava, povečani tisk ali brajica.

Osebam, ki živijo v ustanovah za dolgotrajno oskrbo in ne morejo priti do volišča, bi bilo treba omogočiti izražanje volje na volitvah z alternativnimi oblikami glasovanja. Te glasovalne metode morajo zagotavljati tajnost glasovanja in da lahko invalidi brez vplivanja drugih oseb svobodno izberejo kandidata ali stranko, ki jo želijo podpreti.

Zagotovitev učinkovitosti pritožbenih postopkov

Zagotoviti je treba boljšo dostopnost invalidov do sodnih in nesodnih pritožbenih mehanizmov. Pomemben korak bi bil odpraviti omejitve pravice oseb, ki jim je bila odvzeta pravna sposobnost, da se pritožijo neodvisno od svojega skrbnika. Vendar je treba sprejeti tudi ukrepe za zagotovitev, da so informacije o tem, kako in kje se pritožiti, dostopne vsem invalidom, in sicer s pripravo informativnega gradiva v različnih oblikah. Te informacije je treba razdeljevati v okviru podpornih in zagovorniških organizacij za invalide, vključno z invalidskimi organizacijami.

Nazadnje, kot je bilo opisano v poročilu agencije FRA iz leta 2011 z naslovom Dostop do sodnega varstva v Evropi: pregled izzivov in priložnosti (Access to justice in Europe: an overview of challenges and opportunities) in poročilu agencije FRA iz leta 2012 z naslovom Dostop do sodnega varstva v primerih diskriminacije

v EU: ukrepi za zagotavljanje večje enakosti (Access to justice in cases of discrimination in the EU: steps to further equality), bi lahko bil pomemben korak za uveljavljanje političnih pravic, če bi organizacijam civilne družbe, vključno z invalidskimi organizacijami, omogočili vložitev tožbe pri sodišču. Stroga pravila o procesnem upravičenju organizacijam civilne družbe pogosto onemogočajo prevzem bolj neposredne vloge v pravnih sporih zaradi kršitev temeljnih pravic.

Izboljšanje dostopnosti postopkov glasovanja, zmogljivosti in volilnega gradiva

Večina držav članic EU je uvedla standarde dostopnosti za gradnjo in prenavo javnih zgradb, približno polovica pa jih je uvedla tudi za volišča. Številne države članice EU so določile tudi zakonske zahteve glede dostopnosti za ponudnike informacij prek svetovnega spleta ter po radiu in televiziji, čeprav se v številnih primerih te zahteve uporabljajo le za javne ponudnike informacij. V večini držav članic EU volilna zakonodaja zahteva, da je invalidom na voljo pomoč pri izražanju volje na volitvah, čeprav je v nekaterih izmed njih ta na voljo le osebam s telesnimi ali senzoričnimi okvarami.

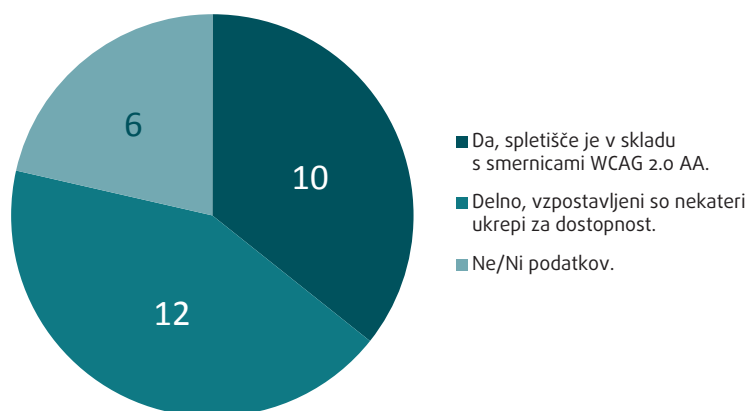
Večina držav članic je uvedla standarde dostopnosti za gradnjo in prenavo javnih zgradb, približno polovica pa tudi za volišča. Vendar je zelo težko ovrednotiti obseg ustreznega izvajanja teh standardov zaradi pomanjkanja zanesljivih in primerljivih podatkov o dostopnosti zgradb v praksi.

Pomanjkanje podatkov pomeni, da ni mogoče določiti deleža volišč ali javnih zgradb, dostopnih invalidom. Vendar tudi če so podatki na voljo, je njihova zanesljivost oslabiljena zaradi pomanjkanja doslednih meril za presojo dostopnosti in osredotočenosti na potrebe oseb s telesnimi okvarami, pri čemer so izključeni drugi invalidi.

Pomemben del krepitev dostopnosti je zagotavljanje razumne prilagoditve. Čeprav volilna zakonodaja v večini držav članic EU zahteva, da je invalidom na voljo pomoč pri izražanju volje na volitvah, je v nekaterih izmed njih ta na voljo le osebam s telesnimi ali senzoričnimi okvarami. Poleg tega invalidi ne morejo vedno sami izbrati osebe, ki si jo želijo za pomoč.

Vključenost v volilne postopke je odvisna od dostopa do informacij, ki se običajno zagotavljajo po radiu in televiziji ali prek svetovnega spleta in s tiskanim gradivom. Kot v zvezi z grajenim okoljem so številne države članice EU določile zakonske zahteve tudi glede dostopnosti za ponudnike informacij prek svetovnega spleta ter po radiu in televiziji, čeprav se v številnih primerih te zahteve uporabljajo le za javne ponudnike informacij. Vendar zdajšnji podatki v praksi kažejo, da invalidi večinoma še nimajo dostopa do medijskih vsebin o volitvah.

Prikaz 2: Ali je v spletišču, ki zagotavlja navodila za glasovanje in informacije o kandidatih, navedeno, da izpolnjuje standarde dostopnosti (po državah članicah EU)?

Vir: FRA, 2014.

V večini držav članic v uradnem spletišču za zagotavljanje navodil za glasovanje in informacij o kandidatih ni navedeno, da izpolnjuje standard smernic Konzorcija za svetovni splet za dostopnost spletnih vsebin (WCAG) 2.0 AA⁶ v zvezi z dostopom do svetovnega spleta, čeprav je večina sprejela nekatere ukrepe za izboljšanje dostopnosti informacij. Čeprav se je povečala razpoložljivost podnaslavljanja, ki za številne osebe z motnjami sluha povečuje dostopnost televizijskih programov, v okviru katerih se zagotavljajo informacije o volitvah, pa je manj razširjena razpoložljivost zvočnega opisa ali tolmačenja v nacionalni znakovni jezik.

Pomembno je, da politične stranke kot glavni nosilci oblikovanja politike na vseh ravneh upravljanja invalidom zagotovijo dostop do gradiva v zvezi s kampanjo. Primeri programov strank v dostopnih oblikah so bili ugotovljeni v polovici držav članic EU, čeprav so bile nedoslednosti; v številnih državah članicah sta le ena ali dve stranki zagotovili informacije v dostopnih oblikah in še to pogosto le v obliki, ki ustreza nekaterim okvaram. Pomembno je, da so bile zadevne zaveze vseevropskih političnih strank glede priprave gradiva v zvezi s kampanjo za volitve v Evropski parlament v letu 2014 v glavnem posledica kampanj invalidskih organizacij za povečanje dostopnosti volitev.

Mnenja

Čeprav so v številnih državah članicah EU na voljo pravni standardi dostopnosti, pomanjkanje enotnih meril EU, ki bi določala, katera zgradba je dostopna, ovira merjenje dostopnosti okolja. Države pogodbenice – EU in države članice – ob upoštevanju svojih odgovornosti iz člena 9(2)(a) Konvencije ZN o pravicah invalidov razvijajo, širijo in spremljajo uveljavljanje minimalnih standardov in smernic za dostopnost objektov, naprav in storitev, ki so namenjeni javnosti ali se zanjo opravljajo, vključno z zgradbami javnih organov. Ta merila morajo vključevati potrebe glede dostopnosti vseh invalidov, ne le tistih s telesnimi okvarami. Evropska komisija še naprej podpira in dopolnjuje nacionalne dejavnosti, vključno z drugo fazo standardizacijskega pooblastila M/420 o dostopu do grajenega okolja.

Če invalidi potrebujejo podporo pri izražanju volje na volitvah, jim mora zakonodaja omogočati, da jim pri izražanju volje na volitvah pomaga oseba po njihovi izbiri. Takšna pomoč mora biti na zahtevo na voljo vsem invalidom.

Države članice EU morajo spodbujati ponudnike medijskih storitev k izboljšanju dostopnosti njihovih vsebin. Spletišča morajo biti oblikovana v skladu s standardom EU za dostopnost EN 301549, medijske vsebine pa je mogoče narediti dostopnejše s podnapisi, tolmačenjem v znakovni jezik in zvočnimi opisi, po možnosti ob upoštevanju standardov EU. Države članice bi lahko v ta namen razmislile o krepitvi pravnih in političnih ukrepov o medijski dostopnosti, na primer z določitvijo merljivih ciljev za dostopnost in s širitvijo področja uporabe veljavne zakonodaje za zajetje zasebnih in javnih ponudnikov medijskih storitev. EU lahko olajša ta postopek s podporo izvajanju direktive o avdiovizualnih medijskih storitvah, ki države članice poziva, naj ponudnike medijskih storitev spodbudijo k zagotavljanju, da so njihove storitve dostopnejše za osebe z motnjami vida ali sluha.

V predvolilnem času mora komunikacijsko gradivo, ki zagotavlja navodila za glasovanje in informacije o kandidatih, vsebovati jasna pojasnila v preprostem jeziku in biti zlahka dostopna v različnih oblikah. Države članice morajo tudi zagotoviti, da so na voljo finančna sredstva za zagotavljanje dostopnih informacij v celotnem volilnem postopku.

Politične stranke morajo zagotoviti svoje programe in drugo gradivo v zvezi s kampanjo v alternativnih oblikah, ki upoštevajo potrebe oseb z različnimi vrstami motenj, vključno z lahko berljivo pisavo, videoposnetki s podnaslovi ali tolmačenjem v znakovni jezik, brajico in povečanim tiskom. Poleg tega lahko izboljšajo možnosti za invalide, da sodelujejo v njihovih dejavnostih, s sprejetjem ukrepov za povečanje dostopnosti svojih prireditev, na primer s preverjanjem dostopnosti krajev srečanj in zagotavljanjem tolmačenja v znakovni jezik.

⁶ Konzorcij za svetovni splet (W3C) (2008), Smernice za dostopnost spletnih vsebin (Web Content Accessibility Guidelines – WCAG) 2.0, Priporočilo konzorcija W3C, 11. december 2008, na voljo na spletni strani: www.w3.org/TR/2008/REC-WCAG20-20081211.

Povečanje možnosti za sodelovanje v političnem življenju

Dejavno sodelovanje invalidov, tudi v okviru njihovih reprezentativnih organizacij, v oblikovanju politike in zakonodaje še ni formalizirano kot zahteva niti se ne izvaja v praksi v vseh državah članicah EU. Poleg tega so na voljo omejene informacije o številu izvoljenih funkcionarjev, ki so se opredelili za invalidno osebo.

V raziskavi so se proučevale tudi možnosti invalidov in njihovih reprezentativnih organizacij za širše sodelovanje v političnem življenju, ne le pri glasovanju in na volitvah.

Temeljito posvetovanje z invalidi in njihovo dejavno vključevanje v okviru reprezentativnih organizacij

v oblikovanje politike in zakonodaje je v skladu s Konvencijo ZN o pravicah invalidov obveznost, ki pa še ni formalizirana kot zahteva niti se sistematično ne izvaja v praksi v vseh državah članicah EU. Analiza kaže, da se javni organi pri sprejemanju ukrepov za izvajanje Konvencije ZN o pravicah invalidov čedalje bolj posvetujejo z invalidskimi organizacijami in jih vključujejo v svoje dejavnosti, kar je spodbudna vseevropska praksa, ki jo je treba še bolj razširiti in poglobiti. Za vključitev invalidskih organizacij v proučevanje in reševanje izzivov, opisanih v tem poročilu, je veliko možnosti.

Pomemben kazalnik možnosti invalidov za javno udejstvovanje je število invalidov, izvoljenih v javno funkcijo. Vendar ta raziskava kaže pomanjkanje jasnih dokazov o obsegu, v katerem lahko invalidi izkoristijo možnost izvolitve v Evropski parlament, nacionalne parlamente ali občinske uprave.

Mnenja

Države članice in institucije EU morajo v postopke odločanja o vprašanih v zvezi z invalidi tesno vključiti invalide, tudi v okviru njihovih reprezentativnih organizacij. V ta namen morajo okrepiti zdajšnje mehanizme za vključitev invalidskih organizacij, vključno z oblikovanjem svetovalnih ali posvetovalnih organov. Ti morajo vključevati velik delež invalidskih organizacij, ki zastopajo različne skupine invalidov. Predstavniki invalidov morajo biti polnopravni člani takšnih organov pod enakimi pogoji kakor drugi in imeti na voljo potrebna sredstva na način, ki jih podpira pri plodnem sodelovanju, ne da bi bila pri tem ogrožena njihova neodvisnost.

Države članice in institucije EU morajo zagotoviti, da se z dostopnimi komunikacijskimi sredstvi jasno in obširno oglašujejo možnosti sodelovanja v postopkih posvetovanja glede oblikovanja zakonodaje in politike, ki se nanaša na invalide. Države članice morajo zagotoviti, da lahko invalidske organizacije zagotovijo svoj prispevek v drugih oblikah, kot sta brajica ali lahko berljiva pisava. Poskrbeti je treba za dostopnost javnih obravnav in sestankov odborov, na katerih se razpravlja o predlagani zakonodaji, na primer z odstranitvijo fizičnih ovir in zagotavljanjem tolmačev za znakovni jezik.

Države članice EU morajo razmisliti o programih za zagotovitev, da imajo kandidati ali potencialni kandidati enake možnosti za kandidiranje za javno funkcijo kot drugi. Ti bi lahko vključevali finančno in drugo podporo za upoštevanje dodatnih sredstev, ki jih invalidi morda potrebujejo za učinkovito kampanjo, in ukrepe za odpravo fizičnih in drugih ovir, ki ovirajo dostop do zgradb, v katerih potekajo politične dejavnosti. Izvoljenim invalidnim funkcionarjem je treba ob nastopu funkcije zagotoviti razumne prilagoditve, ki jih potrebujejo za opravljanje svojih nalog pod enakimi pogoji kot drugi.

Razumne prilagoditve, ki ustrezajo potrebam nekega posameznika, so morda potrebne celo v načeloma dostopnem okolju. Izvedba teh prilagoditev zahteva informacije o potrebah izvoljenih funkcionarjev. Takšno zbiranje podatkov mora potekati v skladu s pravnoveljavnimi zaščitnimi ukrepi za zagotovitev zaupnosti in spoštovanja zasebnosti invalidov.

Izboljšanje ozaveščenosti o pravici invalidov do političnega udejstvovanja

Analiza, ki sta jo opravili agencija FRA in mreža ANED, kaže nezadostna prizadevanja v zvezi z usposabljanjem in ozaveščanjem za pomembne akterje, kot so uradniki za izvedbo volitev, politične stranke, javni organi in ponudniki medijskih storitev, o tem, kako uresničevati pravico invalidov do političnega udejstvovanja. Poleg tega je treba okrepiti zmogljivost zadevnih akterjev za izpolnjevanje potreb invalidov.

Za zagotovitev uresničevanja pravic je treba poskrbeti, da so javni uslužbenci in drugo ključno osebje na splošno dobro obveščeni o enakosti invalidov in ključnih načelih Konvencije ZN o pravicah invalidov, kot sta dostopnost in obveznost zagotoviti razumno prilagoditev. Podatki kažejo, da je samo v eni državi članici EU zakonsko predpisano usposabljanje uradnikov za izvedbo volitev, ki obsega prepoved diskriminacije na podlagi invalidnosti, dostopnost in razumno prilagoditev. Pri ozaveščanju javnih organov o pravicah invalidov imajo pomembno vlogo invalidske organizacije, te lahko to počnejo še naprej na podlagi nadaljnjega razvoja posvetovalnih mehanizmov na vseh ravneh upravljanja.

Pomen ozaveščanja ni omejen na javne organe in druge akterje, ki so vključeni v volitve. Pomembno je tudi, da se invalidi, zlasti tisti s hujšimi okvarami, ki so pogosto najbolj izključeni iz političnega življenja, zavedajo pravice voliti in sodelovati v političnem življenju. Ko se invalidi začnejo zavedati teh pravic, lahko učinkoviteje prepoznajo prakse in postopke, ki jim preprečujejo uresničevanje teh pravic.

Poleg ozaveščanja je pomembna dejavnost krepitev zmogljivosti ustreznih akterjev za izpolnjevanje potreb invalidnih volivcev. Podatki o dostopnosti informacij in gradiva v zvezi s kampanjo kažejo, da je treba povečati zmogljivost političnih strank in medijskih organizacij za izboljšanje dostopnosti njihovih vsebin. Podobno, nedostopnost volišč in zgradb javnih organov izraža potrebo po povečanju zmogljivosti ustreznih javnih organov za preverjanje izvajanja gradbenih predpisov o dostopnosti ter razvoju podrobnih in standardiziranih smernic za presojo dostopnosti v praksi.

Mnenja

Države članice EU morajo sprejeti konkretne ukrepe za razvoj zmogljivosti javnih organov za učinkovito spremljanje izvajanja gradbenih predpisov glede dostopnosti, pri čemer morajo organom, pristojnim za zagotavljanje skladnosti z zahtevami glede dostopnosti, zagotoviti ustrezna sredstva. Evropska komisija mora prispevati k temu postopku z nadaljnjo podporo razvoju standardiziranih smernic EU za presojo dostopnosti zgradb ob upoštevanju potreb vseh invalidov.

Države članice morajo zagotoviti, da je za volilne organe in uradnike, pristojne za nadzor volitev na lokalni ravni, organizirano celovito usposabljanje o prepovedi diskriminacije na podlagi invalidnosti, dostopnosti in razumni prilagoditvi. Usposabljanje mora zajemati tudi ustrezne nacionalne pravne določbe glede zagotavljanja pomoči invalidom med glasovanjem in postopke za zahteve za pomoč ali podporo. Za zagotovitev, da usposabljanje obravnava ovire, s katerimi se srečujejo invalidi, je treba invalidske organizacije vključiti v njegovo zasnovano in izvajanje, vključno v okviru skupnih pobud volilnih organov in invalidskih organizacij.

Države članice morajo začeti izvajati dejavnosti za izboljšanje ozaveščenosti invalidov o volilnem postopku. To je mogoče doseči s projekti državljske vzgoje za izobraževanje invalidov o njihovih političnih pravicah in z razvojem samozagovorniških skupin. Dejavnosti ozaveščanja morajo zajemati tudi ustanove za dolgotrajno oskrbo, v katerih živijo invalidi.

Za izboljšanje zmogljivosti političnih strank in medijskih organizacij za zagotavljanje dostopnosti njihovih vsebin invalidom, bi lahko države članice v povezavi z invalidskimi organizacijami razvile praktične smernice o tem, kako oblikovati dostopne programe, komunikacijsko gradivo in oddaje.

Zbiranje podatkov za merjenje političnega udejstvovanja invalidov

Raziskava je temeljila na obstoječih podatkih, zbranih iz javno dostopnih virov v 28 državah članicah EU. Postopek zbiranja podatkov in analiza sta odkrila tri ključna vprašanja:

- pomanjkanje sistematičnega zbiranja podatkov;
- odsotnost standardov in smernic za merjenje dostopnosti, zlasti na način, ki lahko zagotovi primerljive rezultate po vsej EU;
- pomisleki glede obstoječih metodologij za zajetje izkušenj invalidov.

Raziskave na splošno kažejo, da zaradi pomanjkanja zanesljivih in primerljivih podatkov še ni mogoče natančno ovrednotiti razmer na področju političnega udejstvovanja invalidov v EU. Na ravni držav članic ali EU se zbira malo sistematičnih podatkov o izkušnjah invalidov s sodelovanjem na volitvah.

Tudi tam, kjer so bili podatki na voljo, je bila primerjava med državami otežena zaradi pomanjkanja splošnega razumevanja invalidnosti in neobstoja usklajenih standardov EU za presojo dostopnosti. Obstoječi podatki so pogosto osredotočeni na položaj oseb s telesnimi okvarami in ne vključujejo drugih invalidov, ki se morda srečujejo z manj opaznimi ovirami za politično udejstvovanje.

Zbiranje zanesljivih in točnih statističnih podatkov o izkušnjah invalidov je zahtevna naloga. Dejanska izključenost nekaterih invalidov – na primer oseb, ki živijo v ustanovah, ali oseb, ki se ne sporazumevajo z besednim govorom – iz sedanjih raziskav poudarja potrebo po izboljšanju zdajšnje metodologije in dodelitvi ustreznih virov za zagotovitev, da ciljno usmerjeni, razčlenjeni in primerljivi podatki točno in zanesljivo zajamejo njihove izkušnje. Tovrstna prizadevanja na svetovni ravni že spodbuja washingtonska skupina za statistične podatke o invalidnosti, v dejavnostih katere sodelujeta agencija FRA in Evropska komisija, na ravni EU pa si za ta cilj med drugim prizadeva Eurostat. Agencija FRA bo še naprej sodelovala z Evropsko komisijo, mrežo ANED in ustreznimi akterji za podporo izboljšanju zbiranja ustreznih podatkov.

Mnenja

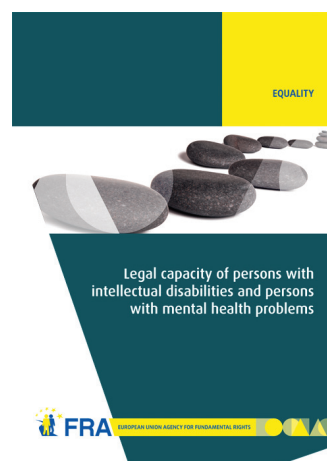
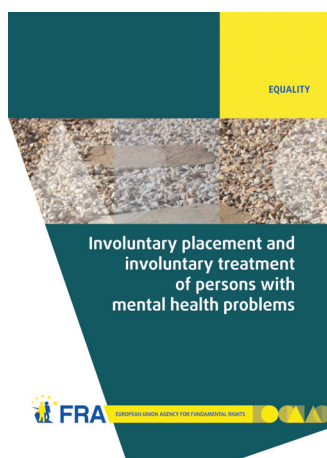
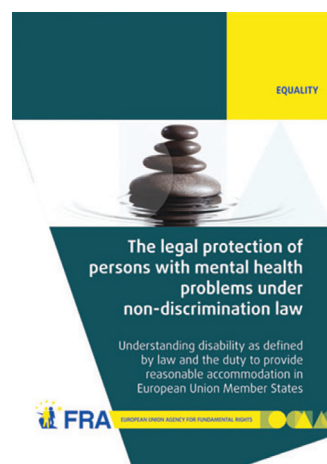
EU in njene države članice morajo v skladu z obveznostmi na podlagi člena 31 Konvencije ZN o pravicah invalidov zbirati ustrezne informacije, vključno s statističnimi in raziskovalnimi podatki, kar jim bo omogočilo oblikovanje in izvajanje politik za uveljavitev določb konvencije v zvezi s političnim udejstvovanjem.

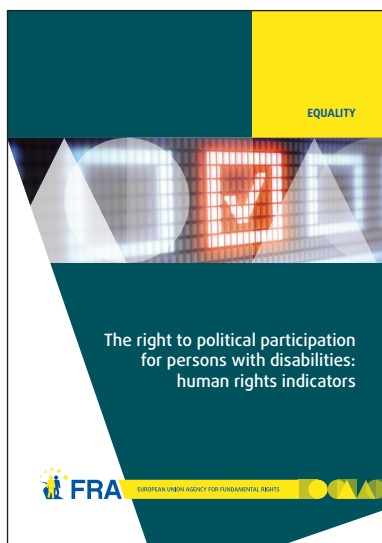
Evropska komisija si mora ob upoštevanju ukrepov iz evropske strategije o invalidnosti za obdobje 2010–2020 in cilja socialne vključenosti iz strategije Evropa 2020 prizadevati za usklajevanje informacij o invalidnosti, zbranih v okviru socialnih raziskav EU (statistični podatki EU o dohodku in življenjskih pogojih, priložnostni modul raziskave o delovni sili, Evropska anketa o zdravju in zdravstvenem varstvu), pri čemer mora redno zbirati primerljive podatke o ovirah za socialno vključitev invalidov, vključno s političnim udejstvovanjem.

Institucije in države članice EU bi lahko za zagotovitev primerljivosti podatkov v vsej EU sodelovale pri oblikovanju skupno dogovorjenih smernic za merjenje položaja invalidov v zvezi s temeljnimi pravicami. To bi se lahko začelo z nadaljnjim razvojem skupnih smernic za merjenje dostopnosti.

Institucije EU, pristojne za zbiranje podatkov, morajo podpirati in dopolnjevati prizadevanja držav članic za zbiranje statističnih podatkov o ovirah, ki invalidom preprečujejo polno udeležbo v političnem in javnem življenju. To mora vključevati nadaljnji razvoj in izvajanje metodologij zbiranja podatkov, ki vključujejo vse invalide, vključno tiste s hujšimi okvarami.

Teh pet poročil agencije FRA zagotavlja dodatno analizo vprašanj, ki se nanašajo na pravice invalidov.

Možnost sodelovanja v političnem življenju, ne glede na to, ali gre za kandidature za voljeni položaj, vključitev v politično stranko ali spremljanje političnih novic v medijih, je eden izmed pglavitnih vidikov življenja v demokratični družbi. V poročilu so analizirani podatki o razmerah glede političnega udejetvovanja invalidov, ki sta jih v 28 državah članicah Evropske unije (EU) zbrali agencija FRA in Akademska mreža evropskih strokovnjakov s področja invalidnosti (ANED), ki jo je finančno podprla Evropska komisija. Kazalniki človekovih pravic iz tega poročila kažejo, da lahko pravne in upravne ovire, nedostopnost postopkov in informacij ter nezadostna ozaveščenost o političnih pravicah invalidom onemogočijo priložnost za sodelovanje v političnem življenju svojih skupnosti. Iz raziskave je še razvidno, da ni zanesljivih in primerljivih podatkov o izkušnjah invalidov s sodelovanjem na volitvah v EU. Za povečanje legitimnosti javnih institucij ter vzpostavitev pravičnejše in bolj vključujoče družbe, v kateri lahko polno sodelujejo vsi njeni člani, je pglavitno čimprejšnje reševanje teh izzivov.

Dodatne informacije:

Celotno poročilo agencije FRA z naslovom *The right to political participation of persons with disabilities: human rights indicators* (Pravica invalidov do političnega udejetvovanja: kazalniki človekovih pravic) je na voljo na spletni strani: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/indicators-political-participation-persons-disabilities>.

Pregled dejavnosti agencije FRA v zvezi s pravicami invalidov je na voljo na spletni strani: <http://fra.europa.eu/en/theme/people-disabilities>.

Urad za publikacije

FRA – AGENCIJA EVROPSKE UNIJE ZA TEMELJNE PRAVICE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Dunaj – Avstrija
Tel. +43 158030-0 – Faks +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

© Agencija Evropske unije za temeljne pravice, 2014
Fotografija: © Shutterstock

TK-01-14-329-SL-C doi:10.2811/73555